

OTONIYA J.
OKOT BITEK

VI VAR
GNISTAN

ÖVERSATT AV:
Helena Hansson

Wahlström & Widstrand

ETT

Idag i Gulu

På marknaden
(*Miriam*)

HELEN ÄR UPPRÖRD. Hon tror att kvinnan på marknaden har förstått att hon har varit gift med mzee D. Nej, säger jag, den där kvinnan försöker bara köpslå.

Hur skulle hon kunna veta det? säger jag. Du inbillar dig.

Jag köpte en kjol åt min dotter medan Helen synade en tröja. Hon tog upp den. Hon provade den.

Åttatusen, upplyste kvinnan.

Jag gillade inte tröjan. Jag sa åt Helen att välja en annan.

Hon lade tillbaka den. Jag har ändå bara sex, sa hon till kvinnan.

Hmmm, sa kvinnan, och det var då mzee D dök upp.

Lämna inte kvar den där tröjan, sa han, innan han ens hade sagt hej. Ta den, sa han till Helen. Den är snygg på dig, den är som gjord för dig.

Det var tydligt att mzee D ville prata. Jaha, var jobbar du nuförtiden? sa han för att snacka in sig hos Helen.

Mittemot Lapwonys bostad i Senior Quarters, svarade Helen.

Jag frågar inte för att jag vill hålla reda på vad du gör eller spionera på dig, sa mzee D.

Jag är trött, sa Helen. Hennes ansikte var slutet. Alla ansiktsuttryck, all flyktig entusiasm som hon hade känt för tröjan, för den här dagen, var borta.

Jag behöver veta hur jag ska få tag på dig om jag vill ge dig något till flickan. Mzee D väddade inte. Han var inte desperat. Han lät obesvärad, rent av nöjd och belåten.

Lämna mig i fred bara. Helen såg inte mzee D i ansiktet. Hon tittade någonstans bortom honom, bortom nuet. Jag är trött på det här ämnet.

Mzee D svarade inte på det. Han önskade oss en bra dag.

Bara tvåtusen, sir, bara tvåtusen, ropade kvinnan efter mzee D. Hon är snygg i den där tröjan, eller hur?

Mzee D gick från marknaden och låtsades inte om henne. Vi gick också därifrån.

Miriam, säger Helen till mig nu, den där kvinnan vet att jag har varit med mzee D.

Nej, det gör hon inte.

Såg du inte att hon pratade som om hon visste det? Hon vet om det!

Jag säger till Helen att det inte var något med hennes sätt att prata. Kvinnan ville bara ha mer pengar för tröjan.

Jal, när kvinnan pratade på det där viset gjorde det ont i hjärtat. Det förstörde allt. Det var som om hon visste att jag hade varit med en sådan gammal gubbe.

Jag blir illa till mods när Helen pratar på det viset.

Glöm det. Sluta tänka på det, förmanar jag henne. Du

får inte inbilla dig att vart du än går så vet alla att du har varit med en gammal gubbe. Släpp det, säger jag till henne. Det kommer bara att få ditt hjärta att värka helt i onödan.

Det jag säger till Helen är det jag borde säga till mig själv. Vi har känt varandra länge, Helen och jag, men vi har inte alltid varit vänner. Vi förenas av det vi var med om i tim, förr i tiden, men ännu mer av våra liv nu. Förr i tiden kände vi till varandra, men vi kunde inte vara vänner, för vänner fick man inte ha. Vi bodde på olika platser och fungerade som medhustrur och mödrar. Idag är vi kvinnor som förstår vad den andra går igenom. Vi är varandras styrka.

Nuförtiden (*Miriam*)

MAMMA BERÄTTADE EN GÅNG att det fullständiga namn hon gav mig var Miriam Nsangi Mwana Wange, fast hon uttalade det Miriam Nsangi *Omwana* Wange. Jag vet inte varför mamma gav mig ett namn från Buganda när hon inte ens kunde uttala det rätt.

Där borta, när vi var i tim, i bushen, hette jag inte Miriam. Men här där folk känner mig heter jag Miriam igen. Och Miriam funkar. Det känns bra när folk kallar mig det, men inte när de säger Nsangi Mwange Wange eller Nsangi *Omwana* Wange – vilket är lustigt, eftersom namnet kommer från en sång i en saga som vår mamma berättade för oss, sina barn. Och i tim kom jag ofta att tänka på den här sången.

När mamma var liten berättade den stora Rose Mbowa den här sagan från Buganda för henne. Jag vet inte hur det kom sig att mamma råkade befinna sig på samma plats som Rose Mbowa, men sagan gjorde så starkt intryck på henne att hon lovade sig själv att om hon någonsin fick en dotter, så skulle hon uppkalla henne efter den.

Bagandafolket berättar om en flicka, Nsangi, och hennes mor, som bodde ensamma. Modern var tvungen att gå hemifrån och arbeta, så hon lärde Nsangi en sång och fick henne att lova att aldrig öppna dörren om hon inte hörde sin mor sjunga den sången.

*Nsangi, Nsangi, Nsangi mwana wange
Tonamera beere, kolimer' ebeere,
rwendigenda nawe
Nsangi gulawo, nsulemu akalo ko.*

Nsangi fick inte öppna dörren förrän hon hade hört sången. Men hennes mor arbetade jämt. Hon arbetade varje dag, och varje dag lämnade hon Nsangi ensam hemma. Och varje dag stannade Nsangi hemma och låste in sig i huset ända tills hon hörde sin mor sjunga:

*Nsangi, Nsangi, Nsangi mwana wange
Tonamera beere, kolimer' ebeere,
rwendigenda nawe
Nsangi gulawo, nsulemu akalo ko.*

Nsangi kände sig ofta ensam och saknade sin mors sällskap, så en dag beklagade hon sig: Mor, jag vet att du måste gå och arbeta, och jag har saker här hemma att göra. Men mor, jag saknar dig så när du inte är här.

Jag vet, Nsangi, jag vet.

Men vad ska jag göra när jag är klar med hushålls-
sysslorna?

Sjunga, Nsangi, sjunga.

Vad ska jag sjunga, mor?

Mor satte sig med Nsangi och lärde henne en ny sång. Den här sången var inte som den andra – det var en sånglek. De räknade sina ben i takt med sången: ett två tre fyra, ett två tre fyra – och när sången slutade på fyra böjde man det benet, och så var det tre. Och sedan två, och ett. Sången var för kort, klagade Nsangi, så mor hämtade några pinnar och låtsades att det var ben som tillhörde andra som var med och lekte.

Wali wa tunda

Klaka jem koi koi

Kojemba

Jemba jemba koti

Kotimba?

Amen!

Nsangi och mor satt bredvid varandra, ibland med pinnar mellan sig, ibland med pinnar på ömse sidor om sig, ibland med pinnar mellan sig och på ömse sidor, och så sjöng de så högt de orkade:

Wali wa tunda

Klaka jem koi koi

Kojemba
Jemba jemba koti
Kotimba?
Amen!

Men efteråt var mor alltid tvungen att gå och arbeta.

Och mor sa alltid: Öppna inte dörren för någon, Nsangi, såvida du inte hör att det är jag som sjunger.

Men ni vet väl att det alltid finns ett troll som är ute efter att äta upp folk i våra sagor? Det var samma sak med den här sagan. Ett troll väntade i närheten, hungrigt men tålmodigt, och lärde sig sången. Och en dag när mor hade gått kom Trollet till dörren och sjöng:

Nsangi, Nsangi, Nsangi mwana wange
Tonamera beere, kolimer' ebeere,
rwendigenda nawe
Nsangi gulawo, nsulemu akalo ko.

Mor lät så olik sig, så olik sig. Nsangi ropade till sin mor och bad henne sjunga den igen, för hon hade inte hört sången ordentligt, och då sa Trollet: Jag har lite ont i halsen, min flicka, det är därför jag låter så grov på rösten. Men jag ska sjunga vår sång igen. Och Trollet sjöng medan Nsangi lyssnade noga:

*Nsangi, Nsangi, Nsangi mwana wange
Tonamera beere, kolimer' ebeere,
rwendigenda nawe
Nsangi gulawo, nsulemu akalo ko.*

Man förstod att ingen som hade lyssnat på Rose Mbowa någonsin kunde glömma den här sången. Mamma kallade henne alltid för »den stora Rose Mbowa« och brukade prata om att hon var dramatiker, poet, skådespelerska, sångerska. Vi fick aldrig lära oss något om Rose Mbowa i skolan, men mamma såg till att vi visste vem hon var.

Medan Trollet sjöng klappade Nsangi takten – och mamma berättade att alla som lyssnade på sagan också måste klappa händer och sjunga med.

Och sedan öppnade Nsangi dörren, och Trollet ryckte förstås åt sig flickan och åt upp henne. När hennes mor kom hem den dagen var dörren öppen, och Nsangi var inte där. Rasande gick hon fram och tillbaka, över gården och bort till gårdarna intill. Hon sjöng medan hon gick och frågade alla om de hade tagit hennes dotter Nsangi och ätit upp henne. För man kan aldrig veta vem som är ett troll och vem som inte är det.

Gwolidde Nsangi?

Och alla svarade nej och skakade sina magar för att visa att det inte fanns någon Nsangi därinne:

Ah ah ah Baba
Sina lya Nsangi.

Och mor anklagade dem igen, särskilt alla som var tjock-
magade:

Nanyini buto emabega
Gwolidde Nsangi!

Och alla lade händerna på magen och svarade:

Bwefkufkufkuf
Nga temuli Nsangi!
Bwefkufkufkuf
Nga temuli Nsangi!

Man förstod att den här sagan var en sång och en dans
och en lek – och mamma var så glad när hon berättade
den. Jag såg att hon strålade som om hon själv fortfarande
hade varit en liten flicka.

Till sist stötte Nsangis mor på Trollet som hade ätit
upp Nsangi. Han kunde inte förneka det. Han försökte
skaka på magen som de andra, men han mårde illa av
allt magskakande och kräktes – och där var Nsangi, till-
sammans med alla andra som Trollet någonsin hade ätit.

Alla barn som hörde sagan blev hänförda av mag-
skakandet och äcklade av Trollet som kräktes och lättade

över att Nsangi överlevde. Och alla förstod att modern inte var rädd för någon, att hon till och med satte sig upp mot ett troll för att säkerställa att hennes dotter var trygg.

Ibland brukade min mamma nynna melodin eller sjunga den med dämpad röst medan hon skötte sina syslor. Jag förstod så småningom att mamma kanske hade velat ha en dotter som hon kunde värna och skydda från alla och allt som försökte göra henne illa. Jag begrep så småningom varför mamma ville ge mig namnet Nsangi, trots att namnet kom från en helt annan tradition och ett helt annat folk än vårt eget. Jag begrep så småningom att även om mamma inte visste hur Nsangi Mwana Wange egentligen skulle uttalas, så älskade hon mig, och mitt namn var ett löfte om att hon skulle skydda mig.

Nuförtiden är jag själv mamma, och min egen mamma sjunger inte längre. Hon finns inte här, så hon kan inte sjunga. Mamma dog av brustet hjärta när jag inte kom hem från skolan den där dagen för många år sedan.

Nu går jag ut varenda dag, precis som Nsangis mor gjorde i sagan, och far runt och ser vad jag kan göra och vad jag kan få med mig för mat hem.

Helen och jag går till marknaden, precis som alla andra mammor. Sedan går vi var och en hem till sitt och oroar oss för sådant som pengar till hyran, skolavgifter, medicin och ibland mat. Vi oroar oss för hur det går för barnen i skolan och vi funderar på om vi borde stanna kvar på det

arbete vi har eller leta efter något annat. Helen funderar mer än jag på att börja skolan igen. Jag är på lågstadienivå och håller fortfarande på att lära mig läsa och skriva – men nu får jag åtminstone lära mig sådant, även om jag är en vuxen kvinna. Nu kan hon och jag åtminstone tänka på sådana vardagliga saker precis som alla andra.

Samtidigt ser vi världen genom andra glasögon. Det är som om vi hade sovit i tio år i magen på ett troll och vaknat i en värld som bara hade gått vidare. Vi vaknade och upptäckte att vi hade vuxit, vi hade fått barn och gift oss, våra föräldrar hade blivit gamla och några hade dött, våra hem hade blivit övergivna, blivit övervuxna. Våra jämnåriga hade blivit vuxna, gått ut skolan, fått anställning – och fattade nu beslut som påverkade våra liv. Vi vaknade ur en mardröm och in i en annan. Men nu har vi åtminstone vanliga bekymmer, vanliga problem.

Jag säger till Helen att hon inte ska leva som om alla vet vad vi har varit med om. Och även om de tror att de gör det, så gör de inte det. De vet bara det de har fått höra. De vet bara det de tror att de kan föreställa sig. De har ingen möjlighet att veta vad som händer. Det är vi som vet hur det är i trollets mage.

We acknowledge the support of the Canada Council for the Arts

Canada Council
for the Arts

Conseil des arts
du Canada

Wahlström & Widstrand
Box 3159, 103 63 Stockholm
www.wwd.se | info@wwd.se

COPYRIGHT © 2025 Otoniya Juliane Okot Bitek

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Alfred A. Knopf Canada, a division of Penguin Random House Canada Limited

ORIGINALETS TITEL *We, the Kindling*

ÖVERSÄTTNING Helena Hansson

OMSLAG Sara R. Acedo

FÖRSTA TRYCKNINGEN

TRYCK ScandBook, EU 2026

ISBN 978-91-46-24270-3